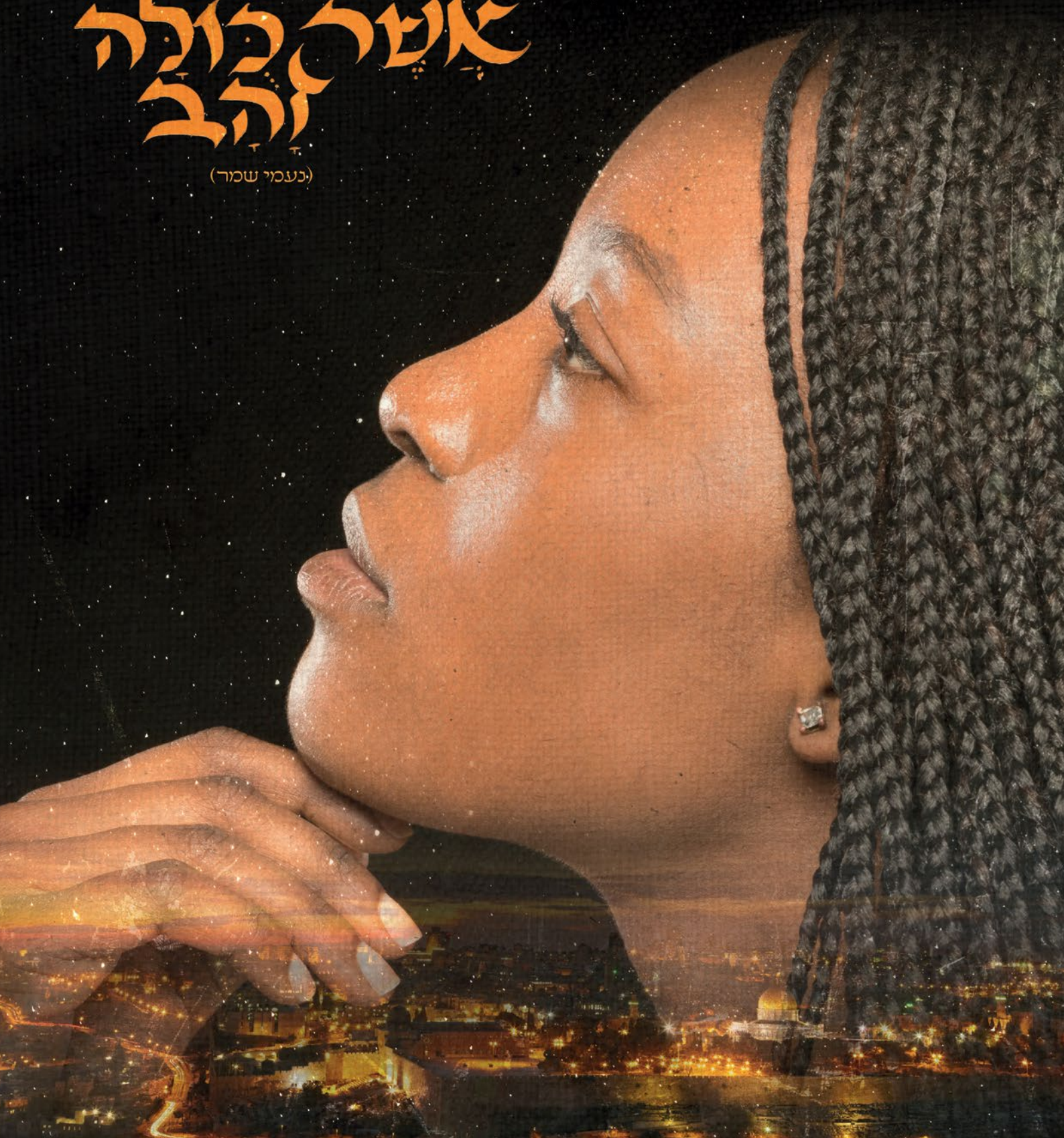

פגועה
הולדת שט

אם
אשכנז
יחזיקים
אשר כולה
זהב

(נעמי שמר)

זיכרון וזיכרון ספוטק - זיכרון וזיכרון ירושלים - היינו כחולמים

תערוכת אמנות חדשה מציגה את הזיקה של הקהילה האתיופית לירושלים, דרך צילומים אותנטיים של הקהילה, עיצוב גרפי, וקליגרפיה (כתיבה אמנותית) רב-לשונית של פסוקים מהתנ"ך, התפילה והתרבות הישראלית

דרך הפסוקים, האותיות, והצילומים, הקהל הצעיר יכול ללמוד על מקומה של ירושלים בהיסטוריה, התרבות, החגים והתפילה האתיופית, ועל המחר הכבד ששילמה הקהילה בעליות לירושלים. התערוכה מיועדת גם לחיילים בני הדור הצעיר של יוצאי הקהילה, שחלקו כבר לא מכיר את השפות האתיופיות.

התנ"ך ואותיותיו עברו גילגולים רבים. היצירות חושפות את הצופה למסע היהודי בן 2,500 השנים, מארץ ישראל וירושלים-לאתיופיה, המעבר מעברית קדומה לכתב הגעז (ששימש לכתיבת ספר התורה האתיופי 'אורית'), וסגירת המעגל בשיבה לציון, ולשפה העברית. היצירות מלוות בתיאור ההקשר התנ"כי וההיסטורי.

לירושלים מקום משמעותי מאוד בתרבות, בהיסטוריה, ובתפילה של הקהילה האתיופית. היצירות משלבות צילומים של אנשי הקהילות האתיופיות, עם פסוקים מהתנ"ך ומהתפילה האתיופית הקשורים לירושלים, אשר כתובים בקליגרפיה אמנותית של שפות אתיופיות (געז, אמהרית, טיגרינית), עם עברית מודרנית ודמויית געז.

יוצרי התערוכה הם ליה ברץ (קליגרפיה ועיצוב), אבנר כהן (תוכן ומחקר), אילן אוסנדרובר (צילום) בליווי האוצרת חגית ארגמן-מיכאלי והרב דר' שרון שלום

ירושלים

עיריית ירושלים
 Municipality of Jerusalem
 بلدية اورشليم القدس

שיר, המעלות: בשוב יהוה, את-שיבת ציון, היינו, כחלמים (תהלים קכו' א')
 ወደ ሕይወት ስላለን ሁሉም ሕይወት ይመስለን ስላለን ሁሉም ሕይወት ይመስለን

היצירה משלבת צילום של בחורה בבית כנסת באתיופיה, עם פסוק מספר תהלים, מתורגם לשפת הגעז הקדומה, וכתוב בכתב הגעז, וכן בכתב עברי, בפונט דמוי-געז.

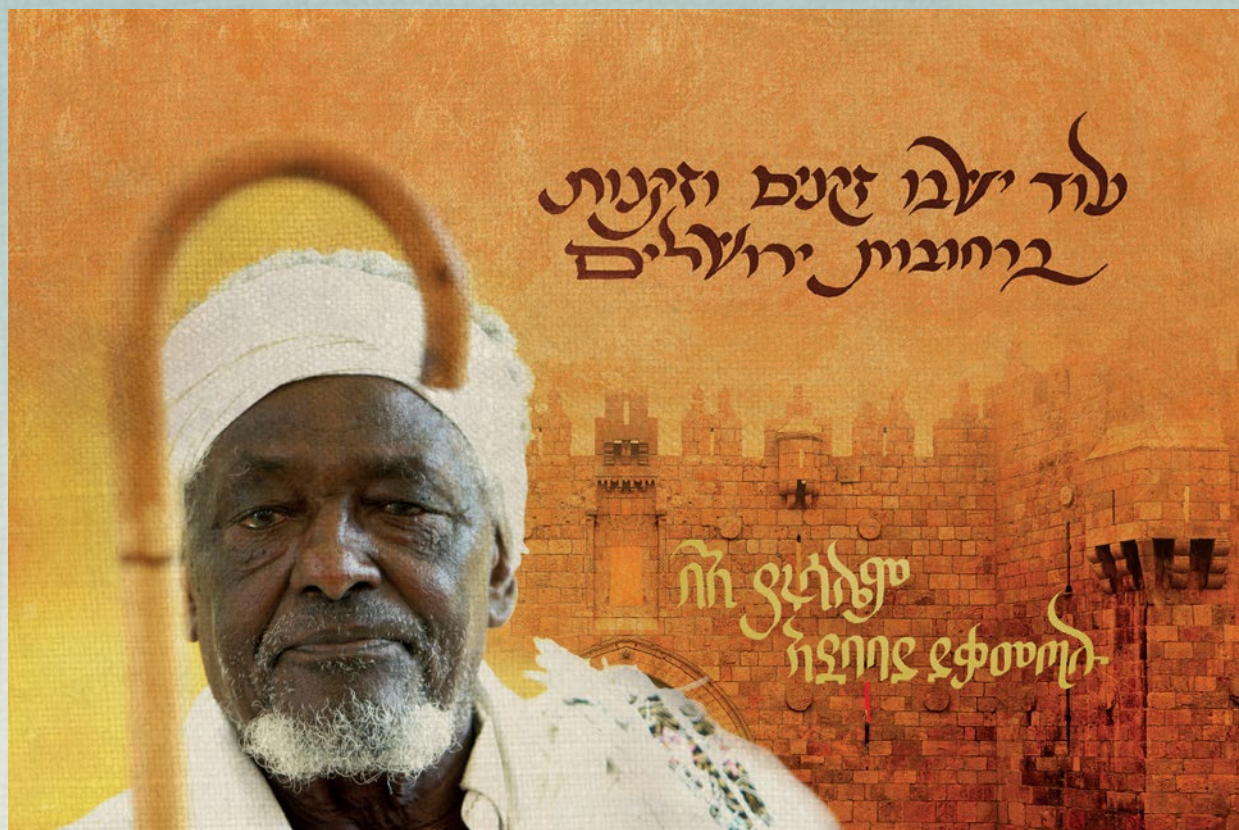
שפת הגעז העתיקה של אתיופיה, שימשה יהודים ונוצרים בעבר, אך נעלמה מהעולם כשפת יומיום, והוחלפה בשפה האמהרית במאה ה-10 לספירה. השפה והכתב השתמרו ככתב הקודש היהודי, ובו נכתבה ה"אורית" – התורה המורחבת של קהילת ביתא ישראל מהמאה ה-18, ששימשה בתפקיד מרכזי בקהילה. כתב הגעז ממשיך לשמש כמה שפות, לרבות האמהרית והתיגרית בהן מדברות הקהילות האתיופיות היהודיות.

ספר תהילים: הוא קובץ של מזמורים, וכל מזמור בו עומד כיצירה סגורה. הוא מיוחס במסורת היהודית לדוד המלך ולאישים נוספים, אולם כמה מזמורים מתוארכים לתקופת חורבן בית ראשון ולימי בית שני. "תהילים" – צורת רבים "תהילה", שמשמעותה דבר שבח.

שיבת ציון היא חזרתם של היהודים מגלות בבל לארץ ישראל בעקבות הצהרת כורש, החל משנת 538 לפנה"ס, כ-50 שנה לאחר החרבת בית המקדש הראשון בידי נבוכדנצר, ובעקבותיה גירוש מרבית העם ביהודה – לבבל.

הפסוק: לפי פירושים שונים, כאשר ישיב ה' את בני ציון מגלות בבל, מרוב השמחה – צרות הגלות שעברו ייראו כאילו חלמו חלום. ממשיך ב"אָז יִמְלֵא שְׁחוֹק, כִּינוּ -- וְלִשְׁנֹנוּ רִנָּה".

ההקשר לקהילה ולירושלים: החלום והכמיהה לשוב לירושלים היוו מרכיב משמעותי במסורת הקהילה, שמתבטא בין היתר בתפילות חג הסיגד לחזרה לירושלים. במהלך מבצעי העלייה לישראל במאה ה-20 – מצאו כ-4,000 עולים אתיופיים את מותם!, והדבר מצויין בישראל במסגרת יום ירושלים, שהוא גם יום הזיכרון של הקהילה.

"עַד יָשׁוּבוּ זִקְנֵי וְקִנּוֹת בְּרַחֲבוֹת יְרוּשָׁלַם, וְאִישׁ מְשַׁעֲנֶתוֹ בִּידוֹ." (זכריה, ח', פס' ד')
ספֿר זכרון ירושלים

היצירה משלבת צילום של יוצא אתיופיה בישראל, על רקע שער שכם, ואת הפסוק מספר זכריה כתוב בשפה הטיגרינית, ובכתב עברי.

תיגרינית (נקראת גם תיגרית) היא שפה שמשמשת מיעוט של כמה אלפים מבני הקהילה, שמקורם במחוז הקטן תיגרי אשר בצפון אתיופיה, והיא התפתחה משפת הגעז העתיקה. הטיגרינית, כמו האמהרית, ומבוססת על אלפבית הגעז. גם היא, כמו הגעז והאמהרית, נכתבת משמאל לימין.

ספר זכריה נכלל ב'מִצְחָף קְדוּס' (בגעז ረዕሴ ማርያም) שהוא אוסף ספרי הקודש של קהילות אתיופיה, הכולל את התנ"ך, וספרים נוספים. ספרי הקודש כתובים בשפת הגעז, שאינה שפה מדוברת אלא שפת הקודש של הקהילה.

הקשר לירושלים: זכריה הנביא חי בימי שיבת ציון, ועודד את שבי הגולה לבנות את בית המקדש השני בירושלים (אשר נבנה בשנת 516 לפנה"ס), תוך שהוא מבטיח לעם ישראל עתיד בו יחיה בשלווה בארצו.

"בשר לנו, בשר לנו על ירושלים, בשר לנו על בית המקדש, בקשו טוב ושלו לירושלים...התגעגעי לירושלים." (מתפילות חג הסיגד)

היצירה משלבת צילום של בחורה באתיופיה, ככל הנראה בת הפלשמורה, וירושלים כתובה בשפה האמהרית, בכתב הגעז, וכן בכתב עברי, בפונט דמוי-געז.

בשר לנו על ירושלים - אחת התפילות המרכזית הנאמרות בחג הסיגד האתיופי

חג הסיגד - הוא חג הסגידה, והוא חל חמישים יום אחרי יום הכיפורים. הסיגד הוא יום של צום, טהרה והתחדשות, ובמרכזו טקס חידוש הברית בין העם לאל. לפי מסורת העדה מסורת זו היא המשך לחידוש האמנה בימי נחמיה (המאה ה-6 לפנה"ס), בין שבי ציון לה'. באתיופיה, הקהילה החלה את היום בצום למרגלות הר הקרוב לכפר, ובני הקהילה היו עולים להר בדומה למעמד הר סיני. הכהנים עלו ראשונים ונשאו את התורה, ואחריהם הגיע הציבור. בפסגת ההר הכהנים קראו קטעים מן התנ"ך (מעמד הר סיני, וקטעים מספר נחמיה, מלכים, תהלים ועוד).

במהלך חג מזכירים את חורבן הבית, התקווה לבניינה של ירושלים, והכמיהה להגיע אליה.

אמהרית היא השפה שמשמשת את רוב העדה האתיופית. היא התפתחה במהלך המאה ה-10 משפת הגעז העתיקה, ונכתבת באמצעות כתב געז. באמהרית יש 7 מופעים שונים לכל עיצור, ע"כ התנועה של העיצור. מילים רבות באמהרית בעלות קירבה לעברית או לערבית.

חג הסיגד בירושלים: בני העדה חוגגים החג בטיילת ארמון הנציב, מול הר הבית.